

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sofia Bauer

Kan vi lagstifta bort strukturer?

En analys av grov kvinnofridskränkning

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Per Norberg

Termin: HT 2017

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Introduktion till ämnet	4
1.2 Syfte och fråställningar	4
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Metod och perspektiv	5
2 GROV KVINNOFRIDSKRÄNKNING	6
2.1 Regleringen i 4 kap 4a § Brottsbalken	6
2.2 Rekvisit	6
2.2.1 Ett brott bestående av flera brott/Kravet på flera gärningar	7
2.2.2 Kränkning som skadar självkänslan	9
2.2.3 Närstående	9
2.2.4 Den särskilda brottsrubriceringen i andra stycket	10
2.2.5 Det psykiska våldet	10
2.3 Straffmätning	11
2.4 Paragrafens införande och utveckling	11
3 BAKGRUND	13
3.1 Syftet bakom införandet	13
3.2 Kvinnors situation	13
3.3 Våld i nära relationer	13
3.4 Våldets normaliseringsprocess	14
4 GENUSPERSPEKTIV	16
4.1 Ett jämställdhetsmål	16
4.2 Mäns strukturella våld mot kvinnor	16
4.3 Det ideala offret	17
4.4 Män som utövar våld	18

4.5	Straffrättens könsneutralitet	18
5	ANALYS	20
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	23
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	24

Summary

This essay will explain the reasoning behind the implementation of the regulation in Chapter 4, Section 4a of the Criminal Code aiming at domestic violence towards women, and whether these objectives have been achieved.

By presenting the underlying theories and aims of the introduction of the paragraph and how this has been applied with regard to the underlying motives, the paper analyses whether the purpose has been fulfilled and whether legislation in its present form is an appropriate means of achieving gender equality policy goals.

The conclusion of the paper is that legislation is one of several ways of achieving political goals, but that society may potentially make great hopes for what can be achieved by legislation. The legal community is a slow mill and is not always capable of keeping in societal development without significant efforts on more fronts

Sammanfattning

Denna uppsats skall redogöra för resonemanget bakom införandet av grov kvinnofridskränkning i 4 kap, 4a §, i Brottsbalken samt om dessa syften uppnåtts.

Genom att redovisa de bakomliggande teorierna och syftena vid införandet av paragrafen samt hur denna har tillämpats med hänsyn till bakomliggande motiv analyserar uppsatsen om syftens uppfyllts samt om lagstiftning i dess nuvarande form är ett lämpligt sätt att uppnå jämställdhetspolitiska mål.

Slutsatsen för uppsatsen är att lagstiftning är ett av flera sätt att uppnå politiska mål men att samhället eventuellt lägger för stora förhoppningar till vad som kan åstadkommas med lagstiftning. Rättssamhället är en långsam kvarn och inte alltid kapabel att hänga med i samhällets utveckling utan betydande insatser på fler fronter.

Förkortningar

BrB

NJA

Prop.

SOU

SvJT

Brottsbalken

Nytt Juridiskt Arkiv

Proposition

Statens Offentliga Utredningar

Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Introduktion till ämnet

Sverige är ett land som ofta ser sig själv som en föregångare inom jämställdhet och jämlikhet. I internationella sammanhang lyfter vi ofta fram oss själv som det goda exemplet för hur man bör arbeta med att uppnå lika villkor för män och kvinnor. I en stilla reflektion är frågan om vi är lika duktiga på att analysera, utvärdera och inse våra tillkortakommanden eller om vi har blivit så duktiga på jämställdhet att det inte skall ifrågasättas. För snart tjugo år sedan (1998) infördes regleringen om grov kvinnofridskränkning vilket

lyfts fram som det goda exemplet men frågan är om den egentligen uppnår de syften den föresatte sig som en förstärkning av Sveriges jämställdhetsarbete genom lagregleringar.

1.2 Syfte och fråställningar

Syftet med uppsatsen är att analysera Sveriges arbete med jämställdhet genom lagregleringar och hur verkningsfullt detta är med fokus på regleringen kring grov kvinnofridskränkning. För att åstadkomma detta skall uppsatsen svara på frågorna

- Hur ser regleringen avseende grov kvinnofridskränkning ut och vilka teorier låg bakom införandet?
- Har Sverige lyckats i sitt arbete för jämställdhet genom denna bestämmelsen?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas genom att enbart beröra regleringen avseende grov kvinnofridskränkning i 4 kap 4a§ Brottsbalken. Inom samma paragraf regleras även grov fridskränkning men detta berörs bara när regleringen är

gemensam eller som komplettering för att öka förståelsen för grov kvinnofridskränkning. Eftersom syftet är att undersöka om regleringen angående grov kvinnofridskränkning är ett lämpligt sätt att öka jämställdheten så kommer regleringen, praxis, doktrin och övrigt material beröras från detta perspektiv.

1.4 Metod och perspektiv

Regleringen avseende grov kvinnofridskränkning skall studeras ur ett genusrättsvetenskapligt perspektiv och som ovan nämnts skall regleringen studeras med syftet att utreda om regleringen är en lämplig reglering utifrån syftet att öka jämställdheten. Lagen kommer studeras utifrån hur den påverkar och reproducerar föreställningar om män och kvinnor samt deras inbördes roller och på vilket sätt dessa påverkas av regleringen.

För att kunna studera effekterna av regleringarna behöver man använda en traditionell juridisk metod för att återge hur regleringen ser ut, hur den har förändrats och vilken praxis som har kommit från denna regleringen. Det juridiska perspektivet kompletteras med genusvetenskapligt samt praktiker material.

2 Grov kvinnofridskränkning

2.1 Regleringen i 4 kap 4a § Brottsbalken

Upprepade brottsliga gärningar mot en närstående regleras i 4 kap 4a§ i Brottsbalken (BrB) vilken lyder:

”Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4, 6, eller 12 kap eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för *grov fridskränkning* till fängelse i lägst nio månader och högst sex år.

Har gärningarna som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, ska han istället dömas för *grov kvinnofridskränkning* till samma straff.”¹

Vid införandet av denna paragraf gavs rättsväsendet en möjlighet att beakta offrets hela situation istället för att enbart beakta enskilda händelser. Denna paragraf var den första i sitt slag men nu finns en liknande reglering i paragrafen om olaga förföljelse.² Lagstiftningsmodellen innebär att flera mindre allvarliga men ändå kriminaliserade gärningar ses som en helhet. Paragrafen tillkom främst av politiska skäl och har sedan tillkomsten varit omtvistad.³

2.2 Rekvisit

För att dömas till ansvar för något av fridskränkningens brott skall ett flertal rekvisit vara uppfyllda vilka anges i första stycket. För att dömas till ansvar för grov kvinnofridskränkning skall även rekvisitet i paragrafens andra stycke, där det anges att gärningarna måste begås av en man mot en kvinna, vara uppfyllt. De rekvisit som är gemensamma är att gärningarna riktar sig mot samma person och att denna person är någon som är eller har varit närstående till gärningsmannen. Det måste även vara flera gärningar som är

---

¹ 4 kap 4a§ Brottsbalken SFS 2013:367.

² 4 kap 4b§ Brottsbalken SFS 2013:367.

³ Andersson (2016) s. 18–19, 29, 116, 127; Jareborg-Friberg (2010) s.52–53.

uppe till domstolens prövning samtidigt och att dessa utgör brott enligt de i paragrafen definierade lagarna. Gärningarna måste var för sig eller tillsammans ha utgjort ett led i en upprepad kränkning av den utsatta personens integritet samt att gärningarna varit ägnade att allvarligt skada självkänslan hos den som utsätts. Utöver detta finns det i lagen ett outtalat krav på att de brottsliga gärningarna skett under en viss sammanhållen tid. Om gärningsmannen särskilt skall dömas särskilt för vissa brott kan dessa enligt konkurrensrättsliga regler inte ingå i konstruktionen av fridskränkning. Om gärningsmannen tidigare dömts för sådana handlingar som skulle kunna ingå i fridskränkingsbrotten kan dessa beaktas vid bedömningen om gärningarna utgjort ett led i en upprepad kränkning men gärningarna prövas inte på nytt.⁴ Nedan följer en mer detaljerad genomgång av varje enskilt rekvisit.

2.2.1 Ett brott bestående av flera brott/Kravet på flera gärningar

Paragrafen anger att det måste vara flera gärningar för att man skall kunna dömas till ansvar för ett fridskränkingsbrott. De brott som kan ingå är brott mot liv och hälsa (3 kap BrB), brott mot frihet och frid (4 kap BrB), sexualbrott (6 kap BrB), skadegörelsebrott (12 kap BrB) samt överträdelse av kontaktförbud (24 §).⁵ De vanligaste brotten som ingår i grov kvinnofridskränkning är misshandel, därefter olaga hot och sedan ofredande.⁶ Eftersom lagstiftningsmodellen utgör en konkurrenslagstiftning dömer domstolen särskilt för grövre brott.⁷ Det vanligaste brottet en gärningsman döms för vid sidan av grov kvinnofridskränkning är våldtäkt, sedan övergrepp i rättssak samt skadegörelse och överträdelse av besöksförbud. Om gärningarna typiskt sett skall ingå i fridskränkingsbrottet men saknar tidsmässigt samband döms gärningsmannen särskilt även för dessa.⁸ Även om

---

⁴ Andersson (2016) s. 119–120.

⁵ Andersson (2016) s. 232.

⁶ SOU 2011:85 s. 58–61.

⁷ Lernestedt (2003) s. 337.

⁸ SOU 2011:85 s. 58–61.

paragrafen utgör en konkurrensreglering så är preskriptionstiden för brotten individuell.⁹

Undantaget från att gärningsmannen skall ha utfört flera gärningar är om denne tidigare dömts för brottet mot samma målsägande, då kan en ny, enskild gärning ses som en fortsättning på den upprepade brottsligheten.¹⁰ Omständigheterna utanför de enskilda gärningarna kan även få betydelse på motsatt sätt och gärningsmannen döms för de enskilda händelserna om domstolen anser att det finns omständigheter som talar mot att flerfaldiga gärningar utgör ett led i upprepade brottslighet.¹¹ Praxis visar att ju allvarigare gärningarna är desto färre krävs för att gärningsmannen skall dömas för grov kvinnofridskränkning, men de måste i vart fall vara fler än två.¹² Praxis har även visat att det till grund för fällande dom kan vara godtagbart med icke-specificerade gärningar i kombination med sådana som kan anges till tidpunkt, plats och tillvägagångssätt.¹³

Den främsta kritiken mot paragrafen riktar sig främst mot den straffrättsliga principen om att brott skall vara individualiserade av åklagaren samt preciserade i tid och rum för att den åtalade skall kunna förbereda ett försvar. Paragrafen anses därmed tillfredsställa de rättspolitiska målen men bidra till en viss osäkerhet i fråga om rättssäkerheten,¹⁴ samt till viss del stå i konflikt med legalitetsprincipen då den inte ansågs kunna uppfylla kravet på förutsebarhet. Möjligheten för domstolen att beakta tidigare brottslighet kritiserade för att inte tillgodose förbudet mot dubbelbestraffning, *ne bis idem*.¹⁵ Den sistnämnda kritiken tillbakavisades dock eftersom gärningsmannen inte i praktiken döms två gånger utan den tidigare brottsligheten enbart används för att visa på upprepningen.¹⁶

---

⁹ Lernestedt (2003) s. 337.

¹⁰ RH 2006:29.

¹¹ RH 2004:48 (Målnummer B 6021–04).

¹² RH 2003:11 (Målnummer B 3138–02).

¹³ NJA 2004 s.437.

¹⁴ Jareborg (2015) s. 64–66.

¹⁵ EKMR, tilläggsprotokoll 7, artikel 4, punkt 1 (principen om *ne bis idem*).

¹⁶ Andersson (2016) s. 18–19, 29, 116, 127.

2.2.2 Kränkning som skadar självkänslan

De gärningar som åtalas för skall utgöra ett led i en upprepad kränkning för att gärningsmannen skall kunna fällas till ansvar för brottet. Detta utgör ett normativt rekvisit vilket innebär att det räcker att gärningsmannen har uppsåt för de faktiska händelserna och att dessa typiskt sett är sådana som skadar självkänslan även om det inte var den åtalade gärningsmannens syfte.¹⁷ Vid domstolens bedömning skall en helhetsbedömning göras där hänsyn tas till den kränktes hela situation utifrån de åtalade gärningarna, och ju allvarigare gärningar desto färre krävs för att utgöra led i en upprepad kränkning.¹⁸

2.2.3 Närstående

För att brott skall omfattas av paragrafen skall dess rikta sig mot en närstående vilket historiskt sett utgjort både förmildrande och försvårande omständigheter beroende på samhällsklimatet. I perioder har samhället präglats av synen att det som sker i hemmet skall förbli privat och närståendebegreppet har då varit förmildrande. Idag är utgångspunkten att man skall vara trygg i sitt hem och brott mot närstående ses som mer allvarliga.¹⁹

Närstående i relation till grov kvinnofridskränkning definieras i paragrafen genom att det är parter som är gifta, varit gifta alternativt bor eller har bott tillsammans under äktenskapsliknande former.²⁰ När en man står åtalad för våld i en nära relation med en kvinna blir gränsdragningen aktuell. Praxis har visat att om paret inte bor eller har bott ihop så skall de anses som närstående men bara i relation till grov fridskränkning och mannen döms därmed inte för grov kvinnofridskränkning då dessa rekvisit inte är uppfyllda. Kravet på

---

¹⁷ Bexar, Brottsbalken (1962:700), kommentar till 4 kap, 4a §, Karnov; Nilsson, Brottsbalk (1962:700) kommentar till 4 kap, 4a §, Lexino.

¹⁸ NJA 2003 s. 144.

¹⁹ Andersson (2016) s. 132, 138.

²⁰ 4 kap 4a § Brottsbalken.

sammanboende har visat sig vara definitivt då parförhållande mellan en man och kvinna där man ömsom bodde hos varandra och misshandeln skedde i hemmet inte ansågs vara tillräckligt.²¹

2.2.4 Den särskilda brottsrubriceringen i andra stycket

Införandet av grov kvinnofridskränkning i andra stycket gjordes i avsikt att markera den särskilda kränkning som ett brott som utförs av en man mot en kvinna han lever ihop med utgör. Lagstiftarens avsikt var att tydligt belysa detta även om detta inte skall tolkas som att våld i nära relationer mellan män och kvinnor är mer straffvärt än annat våld i nära relationer och brotten har därför getts samma straffvärde.²²

2.2.5 Det psykiska våldet

Våld i nära relationer präglas ofta av ett flertal beteenden som inte regleras i paragrafen, det psykiska våldet. Vid införandet av paragrafen valde lagstiftaren att inte reglera detta då det ansågs strida mot legalitetsprincipen. Forskningen har dock visat att det psykiska våldet utgör ett initialskede till fysiskt och/eller sexuellt våld genom att vara ett led i den systematiska nedbrytningen. Lagstiftaren ansåg att genom formuleringen vara ägnad åt gör att detta beaktas vid domstolsprövningen och något annat alternativ hade inneburit för stor osäkerhet genom en utvidgning av paragrafens tillämplighet.²³ Det ursprungliga förslaget till lagstiftning innebar att även det psykiska våldet kriminaliserade²⁴ då detta, enligt forskning, ofta ledde till de största skadorna hos offren. Straffrätten har i den efterföljande debatten kritiserats för att inte kunna ta tillvara utsatta kvinnors situation på ett adekvat sätt, och inte beakta att användandet av psykiskt våld som maktmedel.²⁵

---

²¹ NJA 2004 s. 97.

²² Andersson (2016) s. 154–156; NJA 2004 s. 97.

²³ Andersson (2016) s. 232–237, 253, 258–259, 312–313.

²⁴ SOU 1995:60 s. 307–309.

²⁵ Burman (2007) s. 285–288, 391–392.

2.3 Straffmätning

Vid bedömningen av straffvärdet skall domstolen särskilt beakta hur grov kränkningen varit, hur frekvent det skett, under hur lång tid det har pågått samt om det finns andra omständigheter som tyder på särskilt stor hänsynslöshet samt om det finns barn i hemmet som bevittnat skeendet. Förmildrande omständigheter kan vara sådant som om skadorna är lindriga samt om kvinnan haft ett beteende som påverkat händelseutvecklingen, men för att domstolen skall döma till mildare påföljd än lagstadgat fängelse måste det finnas särskilda omständigheter som motiverar detta.²⁶ Domstolen skall även ta hänsyn till om den misshandel som skett skall anses mer kränkande än normalt.²⁷ Straffmätningen skall vara densamma för båda fridskränkingsbrotten och vägledning kan därför hämtas från domstolens resonemang även vid grov fridskränkning vilket visat att domstolen lägger vikt även vid omständigheterna vid de enskilda gärningstillfällena.²⁸ Domstolen skall även ta hänsyn till vad den tilltalade insett eller borde ha insett samt eventuella avsikter och motiv hos gärningsmannen.²⁹ Sammanläggningen av flera mindre allvarliga brott till en helhet ger alltså ett högre straff än om gärningarna bedömts individuellt och vid införandet av fridskränkingsbrotten användes denna lagstiftningsmodell för första gången i svensk rätt.³⁰

2.4 Paragrafens införande och utveckling

Regleringen av fridskränkingsbrotten var kontroversiell när den infördes och har sedan dess genomgått ett flertal förändringar baserat både på praxis

---

²⁶ NJA 2005 s. 712; RH 2002:35 II (Målnummer B 2997–01).

²⁷ RH 2002:35 I (Målnummer B 1032–02).

²⁸ NJA 2004 s. 437, i detta fall blev dock straffet högre eftersom det var ett barn som utsatts för grov fridskränkning av sina föräldrar.

²⁹ 29 kap. 1 § andra stycket Brottsbalken.

³⁰ Andersson (2016) s. 18–19, 29, 116, 127.

och samhällets förändrade syn på brotten. Det ursprungliga förslaget har få likheter med dagens reglering och löd som nedan:

En man som mot en närstående eller tidigare närstående kvinna använder våld eller hot om våld eller utsätter henne för annan fysisk eller psykisk påverkan, ägnad att varaktigt kränka kvinnans integritet och skada hennes självkänsla, döms för kvinnofridsbrott till fängelse i lägst ett och högst sex år. Om en man handlar som anges i första stycket mot en annan man, eller om en kvinna handlar så mot en annan kvinna eller mot en man, döms för fridsbrott till straff som där anges.

Anledningen till den ursprungliga lydelsen var att utredningen tydligt ville belysa det strukturella samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor utgjorde.³¹ Slutligen trädde lagstiftningen i kraft den 1 juli 1998 genom proposition 1997/98:55 vilken byggde på Kvinno våldskommissionens förslag, SOU 1995:60.

Ett år efter införandet kom det första fallet avseende grov kvinnofridskränkning till högsta domstolen. I högsta instans dömdes mannen inte till ansvar för grov kvinnofridskränkning då domstolen ansåg att paragrafen var utformad så att det för straffansvar måste finnas ytterligare handlingar som omfattar kränkning förutom de i åtalet angivna vilket ledde till att paragrafen förändrades för första gången redan 2000.³² Efter denna förändring framfördes återigen kritik mot regleringen då omarbetningen inte innebar någon mer grundläggande analys.³³ Paragrafen har sedan införandet varit både omdebatterade och förändrad, bland annat har brott enligt 12 kap BrB samt 24 § lagen (1988:688) om kontaktsförbud lagts till som sådana som kan ingå under de brottsliga gärningarna i paragrafen. Minimistraffet har även höjts från sex till nio månaders fängelse.³⁴

---

³¹ SOU 1995:60 s. 36.

³² NJA 1999 s. 102.

³³ SvJT 2000 s. 792.

³⁴ Bexar, Brottsbalken (1962:700), kommentar till 4 kap, 4a §, Karnov.

3 Bakgrund

3.1 Syftet bakom införandet

Under 1990-talet fördes mäns våld mot kvinnor för första gången fram som en jämställdhetsfråga.³⁵ Som ett led i arbetet med jämställdhet tillsattes kvinnovåldskommissionen vilka sedermera presenterade sin utredning som ledde till Kvinnofridspropositionen (1997/98:55). Denna proposition balanserade mellan två konkurrerande perspektiv. Dels det nya könsmaktsperspektivet som kvinnovåldskommissionen fört fram och dels det etablerade individorienterade perspektivet. Dessa två står i motsats till varandra men skulle sammanföras i en ny lagstiftning.³⁶

3.2 Kvinnors situation

Förslaget bakom införandet av brottet grov kvinnofridskränkning försökte på ett helt nytt sätt beakta den utsatta kvinnans situation utan att begränsas av de traditionellt straffrättsliga principerna. Kvinnovåldskommissionens förslag innebar att mindre vikt lades vid enskilda fysiska övergreppen utan prioriteten blev en förståelse av våldet samt ett helhetsperspektiv på offrets situation.³⁷ Det som sedermera framförts som problematiskt av kvinnorörelsen är att offrets perspektiv ofta kommer i konflikt med traditionella strukturer vilket berörs mer nedan.³⁸

3.3 Våld i nära relationer

Våld i nära relationer anses idag kunna bestå av ett flertal olika handlingar vilka går utöver det som traditionellt ses som misshandel. De typer av våld

---

³⁵ Lundgren (2004) s. 83.

³⁶ Lundgren (2004) s. 85.

³⁷ SOU 1995:60 s. 22–23.

³⁸ Lander-Pettersson-Tiby (red.) (2003) s. 15.

som definieras är fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt, ekonomiskt och latent våld. Fysiskt våld definieras som varje form av oönskad fysisk handling medan psykiskt våld är kränkning med ord eller handlingar som riktar sig mot offret och sexuellt våld utgörs av sexuella handlingar som görs mot offret utan dess samtycke. Materiellt våld är sådant våld som inte direkt riktar sig mot offret utan främst mot dennes ägodelar och ekonomiskt våld innebär en stark obalans eller kontroll över ekonomin. Latent våld anses även förekomma i våldsutsatt situation vilket innebär att tidigare erfarenheter kan vara tillräckliga för att skrämja offret och utöva kontroll.³⁹

3.4 Våldets normaliseringsprocess

Våldets normaliseringsprocess sker i nära förhållanden med våld och innebär att det som från början var onormalt blir det normala och mannens verklighet blir kvinnans. Detta beskrivs som en dynamisk process för båda parter men för kvinnan även en systematisk nedbrytning. Detta perspektiv har ansetts utgöra en bättre grund för att analysera våldet och förstå det som kopplat till föreställningar om kön, då kön, våld och sexualitet är sammankopplade på individuell och samhällelig nivå. Övergången från en relation fri från våld där mannen är överordnad till ett våldsamt förhållande med samma struktur sker glidande och är därför svår att identifiera för de inblandade. För både mannen och kvinnan i relationen blir processen ett sätt att konstruera sitt kön i förhållande till det motsatta. På ett strukturellt plan hänger dessa föreställningar ihop då maktobalans är en integrerad del av kulturella könsbilder där mannen är överordnad. Det strukturella perspektivet är därmed nära förankrat med det individuella.⁴⁰

Föreställningar om män och kvinnor är även nära förankrat med föreställningar om våld då en vanlig missuppfattning är att män slår när de tappar kontrollen. Våldets normaliseringsprocess har istället grundtanken om

---

³⁹ Boethius (2015) s. 36–37.

⁴⁰ Lundgren (2004) s. 10, 13–15, 18–19, 24, 39, 50–51, 61, 64, 65, 67.

att män slår för att kontrollera kvinnan och att män kan kontrollera när de skall använda våld. Genom att kontrollera kvinnan kan mannen ändra hennes verklighetsuppfattning till att stämma överens med hans tills levnadsförhållandena blir normala. Detta har även förts fram som den mest troliga förklaringen till varför inte kvinnor lämnar våldsamma förhållanden, då hennes verklighet och det aktuella förhållandet har blivit normalt.⁴¹

---

⁴¹ Lundgren (2004) s. 26–29, 31–33, 56.

4 Genusperspektiv

4.1 Ett jämställdhetsmål

I Sverige är målet för jämställdhetspolitiken att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv vilket har lett till att regeringen satt upp sex delmål att arbeta efter. Dessa är att det skall vara en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, jämställd utbildning, jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgssamarbetet, jämställd hälsa och att mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Det sista målet definieras som att ”kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt till kroppslig integritet”. Som ett led i detta ingår att flickor och kvinnor skall ha ett liv fritt från våld och där utgör lagstiftningen en viktig grund.⁴²

4.2 Mäns strukturella våld mot kvinnor

Kvinnovåldskommissionen konstaterade att mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem och att lagstiftning inte ensam kan lösa det även om det ansågs vara ett bra steg på vägen.⁴³ Tanken bakom att mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem baseras på att män är en privilegierad grupp i samhället och att man ur en sådan situation kan härleda två former av våld. Den första typen är sådant våld som den privilegierade gruppen använder sig av för att behålla sin dominans, vilket i detta fall blir mäns strukturella våld mot kvinnor. Det strukturella våldet definieras som alla makthandlingar som används för att behålla den etablerade positionen. Den andra formen av våld är sådant som sker mellan medlemmar ur den privilegierade gruppen för att etablera hierarki inom den gruppen. Våld utgör enligt denna teori ett system som är byggt på dominans och används för att upprätthålla strukturer.⁴⁴

---

⁴² Regeringens mål för jämställdhet, <<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/>>, besökt 2017-10-31.

⁴³ SOU 1995:60 s. 13.

⁴⁴ Connell (2008) s. 121–122.

Genom ett målmedvetet arbete ses kvinnomisshandel idag som ett samhällsproblem istället för ett privat problem. Det moraliska fördömandet från samhällets sida är starkt mot denna typ av våld och bygger på idén om att kvinnan måste skyddas och mannen straffas. Sverige är dessutom ett av de länder där teorin om våldets normaliseringsprocess fått stort genomslag och motiverat både hjälpinsatser och en förändrad syn på utsatta kvinnor.⁴⁵

4.3 Det ideala offret

Det finns en stark föreställning om att det inte är normala män som slår eftersom fördömandet för denna typen av våld är så strakt på en strukturell nivå.⁴⁶ I kombination med detta finns det även föreställningar om hur ett idealt offer skall vara vilket sällan stämmer in på kvinnor som lever i våldsamma förhållanden. Ett idealt offer har identifierats inneha vissa egenskaper och ju fler av dessa desto mer legitim status som offer. De identifierade egenskaperna är att denne är svagt, ägna sig åt ett respektabelt projekt på en plats de inte kan klandras för. Det ideala offret bygger även på att gärningsmannen är stor, ond och okänd. Eftersom få av dessa egenskaper stämmer in på en misshandlad kvinna finns det vissa svårigheter för henne att ses som ett offer och många av egenskaperna blir motsatser för henne. En misshandlad kvinna måste vara tillräckligt svag för att vara offer men så stark att hon pratar om det och ber om hjälp. Inte heller mannen stämmer överens med den idealiske gärningsmannen utan blir för lik en vanlig man vilket gör att det på en samhällelig nivå blir svårare att identifiera offer och förövare och de blir för lika de människor som vill ta avstånd från denna typen av våld.⁴⁷

---

⁴⁵ Åkerström-Sahlin (red.), Andersson-Lundberg (2001) s. 63–88.

⁴⁶ Lundgren (2004) s.77–79.

⁴⁷ Åkerström-Sahlin (red.), Christie (2001) s. 46–60.

4.4 Män som utövar våld

Sverige är ett av de länder som har valt att behandla män som utövar våld vilket setts som kontroversiellt då den traditionella synen på våld i hemmet är att det upphör om kvinnan lämnar mannen. Genom att även behandla män som slår har en del av ansvaret förskjutits på männen och det blir en viktig del i att bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁴⁸ Att tydliggöra vem som bär ansvaret för användandet av våld har visat sig viktigt så många män i behandling dömda för dessa brott inte såg sig själv som en man som utövar våld i nära relationer utan såg det som ett bråk som urartat med två delaktiga parter. Männen under behandling ville inte tillhöra den stigmatiserade gruppen kvinnomisshandlare utan använde olika strategier för att förklara våldet. Oavsett hur männen beskrev situationen var det dock ingen av dem som uppgav att de någonsin varit rädda för kvinnan i relationen.⁴⁹

4.5 Straffrättens könsneutralitet

Straffrätten så väl som lagregleringen som helhet har kritiserats för att en majoritet av de lagregler vi har är skapade för män i ett patriarkat och därmed inte kan tillgodogöra behoven hos kvinnor som grupp. Risken är att gamla lagregler bygger på gamla värderingar i ett omodernt regelverk och därmed inte kan föra jämställdheten framåt. Ur en feministisk analys finns det en risk att dagens lagregler och dess verkningar innehåller värderingar som minskar möjligheten till jämställdheten. Även risken att lagregler som formellt är jämställda riskerar att osynliggöra strukturer framhålls som en möjlig utmaning för att uppnå jämställdhet.⁵⁰

Kvinnor och män framställs inte i samhällets ögon på motsvarande sätt då kvinnor i motioner till största delen framställs som brottsoffer och i hälften av fallen som offer för vålds- och sexualbrott. Överrepresentationen gör att

---

⁴⁸ Boethius (2015) s. 16.

⁴⁹ Boethius (2015) s. 113–114, 117, 121–122, 126, 152, 158–160.

⁵⁰ Smart (1989) s. 138-139. 163.

kvinnor i samhället ses som brottsoffer och svagare, vilket är vad som motiverar hjälpinsatser. Skulle kvinnor istället framställas som starkare minskar den offentliga sympatin vilket kan leda till slutsatsen att hjälpen tilldelas på bekostnad av jämställdheten.⁵¹

---

⁵¹ Lander-Pettersson-Tiby (red.) (2003) s. 244–265.

5 Analys

Bestämmelsen avseende grov kvinnofridskränkning infördes som ett led i arbetet för en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, varav mäns strukturella våld mot kvinnor anses vara ett hinder för jämställdhet. Avsikten med införandet av paragrafen var att tydligt belysa det samhällsproblem som en ojämlik struktur med maktobalans utgör samt att hitta ett effektivt sätt att från samhällets sida visa ett tydligt avståndstagande gentemot denna formen av våld.

Vid införandeprocessen och de utredningar som gjordes innan bestämmelsen infördes ter det sig som att varken lagstiftaren eller kommissionen har utrett hur jämställdhetsarbetet skall utvärderas. Det anges inte heller några mätbara kriterier vilka skulle kunna utgöra en mer konkret omständighet som visar på att regleringen fyller sitt syfte. Utan tydliga mål är det alltid svårt att veta när man är framme och på många sätt tycker jag att denna regleringen visar prov på det. Den officiella hållningen visas med all tydlighet vara att regleringen är bra och tjänat sitt syfte men det saknas konkreta omständigheter som visar på detta.

Både utredningen och propositionen visar på ett tydligt sätt att man vill uppnå ett perspektivskifte men det blir inte helt tydligt hur detta skall göras och det slutgiltiga förslaget blir en kompromiss mellan ett nytt synsätt och gamla normer. Som så ofta när man försöker tillfredsställa två motsatta intressen blir resultatet inte riktigt någonting. Det ursprungliga förslaget till regleringen förkastades eftersom det ansågs alltför krasst peka ut män som våldsverkare men det ansågs ändå viktigt att poängtera att detta var ett problem som samhället inte kunde bortse från. Vill man förhålla sig kritisk till den slutgiltiga utformningen skulle man kunna uttrycka det som att i landet lagom Sverige tar man sällan helt ställning i endera riktningen utan försöker hålla alla lagom nöjda. Resultatet av ett sådant agerande blir ofta att ingen blir helt nöjd.

Praxis visar att gärningsmän döms för brottet men lika ofta att rättsväsendet inte har någon egentlig förståelse för den unika situationen. Trots utredningar och den officiella hållningen om våldets normaliseringsprocess som en reell omständighet har inte detta synsätt fullt ut fått genomslagskraft inom juridiken och rättsväsendet.

Lagregleringen är en bit på vägen för att uppnå jämställdhet men den kan inte stå ensam om inte resten av samhället följer med genom lika riktade insatser. Vid någon tidpunkt måste man även fråga sig när lagregleringen har tjänat ut sitt syfte och i högre grad arbetar för att bibehålla och förstärka bilden av män som våldsverkare och kvinnor som offer än att motverka problemet. Kan man konstatera att paragrafen verkar i rätt riktning måste detta kunna mätas för att juridiken skall bli ett effektivt styrmedel.

6 Slutsats

Sverige bedriver idag ett arbete för ökad jämställdhet på flera fronter där juridiken, innebärande lagregler och rättskipande, utgör ett medel som de styrande har valt att använda sig av. Arbetet för en ökad jämställdhet, där motverkandet av mäns strukturella våld mot kvinnor utgör ett led, är relevant och välbehövligt men som med allt målinriktat arbete så behöver man veta när målet är uppnått. Denna regleringen har ett uttalat syfte och målbild men mätverktygen saknas. Upplevelsen man får av arbetet runt regleringen är att man från politiskt håll bestämt att denna reglering behövs men utan att till fullo utreda varför den skall se ut på ett visst sätt och vad den skall uppnå samt på vilket sett. Efter uppsatsarbetet har jag ännu inte helt tydligt kunnat dra en slutsats om regleringen fyller sin funktion eller om den är det bästa sättet att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Slutsatserna som kan dras är att syftet är gott och arbetet behövs men det bör ske i större samverkan mellan olika samhällsinstanser och framför allt så behöver man kunna bedöma utvecklingen för att veta vilka insatser som ger avsedd effekt. En lagregel kan inte ensam åstadkomma en samhällsförändring men kan vara ett medel på vägen.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

- SOU 1995:60   Kvinnofrid
- SOU 2011:85   Fridskränkningens brotten och egenmäktighet med barn

Litteratur

- Andersson, Malou, *Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning: fridskränkningens brotten som rättslig konstruktion*, 1. Uppl., Iustus, Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2016, Uppsala 2016
- Boethius, Susanne: *Män, våld och moralarbete: Rapporter från män som sökt behandling för våld i nära relationer*, Lunds universitet, Lund 2015
- Burman, Monica, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor: om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, Iustus, Diss. Umeå : Umeå universitet, 2007, Uppsala, 2007
- Connell, Raewyn, *Maskuliniteter*, 2. uppl, Daidalos, Göteborg, 2008
- Jareborg, Nils, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, 2., [uppdaterade] uppl., Iustus, Uppsala, 2015
- Lander, Ingrid, Pettersson, Tove & Tibby, Eva (red.), *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet: genusperspektiv inom svensk kriminologi*, Studentlitteratur, Lund, 2003
- Lernestedt, Claes, *Kriminalisering: problem och principer*, Iustus, Diss. Stockholm : Univ., 2003, Uppsala, 2003
- Lundgren, Eva, *Våldets normaliseringsprocess*, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Stockholm, 2004
- Smart, Carol, *Feminism and the power of law*, Routledge, London, 1989
- Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.), *Det motspänstiga offret*, Studentlitteratur, Lund, 2001, Andersson, Birgitta & Lundberg, Magnus: *Kvinnomisshandel som kunskapsfält – att definiera, förklara och hantera ett socialt problem*

Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.), *Det motspänstiga offret*, Studentlitteratur, Lund, 2001, Christie, Nils: Det idealiska offret

Artiklar

SvJT 2000 s 792, Wennberg, Suzanne: Grov kvinnofridskränkning -- en problematisk brottskonstruktion

Elektroniska källor

Regeringens mål för jämställdhet,
<<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/>>, besökt 2017-10-31

Bexar Mikaela, Brottsbalk (1962:700) 4 kap 4 a §, Karnov, Internet, besökt 2017-10-01

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 4 kap. 4 a §, Lexino 2017-08-04, Internet, besökt 2017-10-01

Rättsfallsförteckning

Avgöranden från Högsta Domstolen

NJA 1999 sidan 102

NJA 2003 sidan 144

NJA 2004 sidan 97

NJA 2004 sidan 437

NJA 2005 sidan 712

Avgöranden från Hovrätten

RH 2002:35 I (Målnummer B 1032-02)

RH 2002:35 II (Målnummer B 2997-01)

RH 2003:11 (Målnummer B 3138-02)

RH 2004:48 (Målnummer B 6021-04)

RH 2006:29